

SUOMENLAHDENTIEN LIITO-ORAVASELVITYS 2017

Esa Lammi

1.6.2017

1 JOHDANTO

Matinkylästä Suomenlahdentien varrelta löytyi liito-oravan jätöksiä keväällä 2012. Seuraavana keväänä tehdyssä selvityksessä alueelta löytyi myös liito-oravan pesäpuu (Salomäki & Virtanen 2013). Liito-oravan esiintymistä Suomenlahdentien ympäristössä on sittemmin seurattu lähes vuosittain. Esiintymä on säilynyt asuttuna ja liito-oravan on todettu vierailleen myös Kalastajantien länsipuolella kesällä 2015 valmistuneen Suomenlahdentien jatkeen ympäristössä. Suomenlahdentien jatkeen eteläpuolinen Tiistinkallion metsäalue on arvioitu tärkeäksi liito-oravan kulkuyhteydeksi (Ramboll 2014).

Suomenlahdentien ympäristöön on valmisteilla uusia asemakaavoja. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus tilasi keväällä 2017 Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:ltä työn, jonka tarkoituksena oli selvittää Suomenlahdentien liito-oravatilanne ja sen mahdolliset muutokset. Työn keskeiset tulokset esitetään tässä raportissa.

Kuva 1. Selvitysalue (punainen raja) ja raportissa käytetty aluejako. 1) Suomenlahdentien pohjoispuoli, 2) Tiistinkallion metsä, 3) vanhan Suomenlahdentien varsi (Kalastajantien itäpuoli) ja 4) Rajakallio. Ilmakuvat ja kartat © Espoon kaupunkimittausyksikkö.

2 SELVITYSALUE JA MENETELMÄT

Noin 26 hehtaarin laajuinen selvitysalue sijoittuu Suomenlahdentien ja Kalastajantien ympäristöön. Alue on jaettu tässä raportissa neljään osaan (kuva 1), joiden luonnonoloja kuvataan seuraavassa yleispiirteisesti.

2.1 Suomenlahdentien pohjoispuoli

Suomenlahdentien jatkeen pohjoispuolinen alue on enimmäkseen entistä peltoa, joka on metsittynyt. Suomenlahdentien varrella kasvaa muutaman kymmenen metrin leveydeltä kuusivaltaista sekametsää. Huomattava osa suurista kuusista on kaatunut tiealueen raivaamisen jälkeen, ja puusto on nykyisin melko harvaa (kuva 2). Kauempana tielinjasta on entistä niittyä, jossa on aukkoista, enimmillään parikymmenmetriseksi varttunutta koivikkoa. Niityn eteläosassa kasvaa myös haapoja ja sarkaojien varsilla vanhoja raitoja ja joitakin tervaleppiä. Havupuusto puuttuu. Länteen siirryttäessä maasto muuttuu merenlahden kosteaksi pajukkoluhdaksi. Alueen pohjoisreunassa on suoraksi kaivettu puro (Distängen), jonka varrella kasvaa kookkaita, pihamaiden reunaa istutettuja hopeasalavia.

2.2 Tiistinkallion metsä

Tiistinkallion metsäalueen keskiosassa on matalaa männikköä kasvava kallio (kuva 3). Sen pohjoisrinteellä on varttunutta kuusikkoa, joka on kärsinyt huomattavia myrskytuhoja Suomenlahdentien jatkeen valmistumisen jälkeen (kuva 4). Puustoa on raivattu lisäksi rakenteilla olevaa metrokuilun työmaata varten.

Kallion länsipuolella on vanhaa kuusikkoa, joka rajautuu lännessä umpeenkasvaneeseen merenlahteen. Puusto on tiheää ja paikoin luonnontilaisen kaltaista. Metsäalueen länsireunassa kasvaa haapoja, harmaaleppiä ja muuta liito-oravan ruokailuun sopivaa puustoa, jota metsän sisäosissa on niukemmin. Metsäalueen lounaisosa on kosteapohjaista ja alueella kasvaa myös kookkaita tervaleppiä. Metsäalueen läpi kulkee leveä polku, jonka ympäristön puustoa on harvennettu muutama vuosi sitten. Harvennuksen yhteydessä on kaadettu liito-oravalle sopivia ruokailupuita, mm. haapoja ja isoja raitoja.

2.3 Vanhan Suomenlahdentien ympäristö

Suomenlahdentien vanhan katuosuuden pohjoispuolella on kymmenisen vuotta sitten harvennettua kuusivaltaista sekametsää (kuva 5). Alueen läpi koilliseen kulkevan kevyen liikenteen reitin ympäristö on varttunutta, harvennettua koivikkoa ja myös itäisin, Leilitien itäpuolelle jäävä pää on varttunutta lehtipuustoa. Luoteispään asuinkorttelien väliin jäävä alue on matalapuustoista kalliomännikköä.

Kadun eteläpuolella on kuusivaltainen, varttunutta puustoa kasvava metsäalue (kuva 6). Metsiköstä on poistettu joitakin tuulen kaatamia puita, mutta muutoin se on luonnontilaisen kaltainen. Metsikön läntisin, Kalastajantiehen rajoittuva pää on kosteapohjaista, melko nuorta, enimmillään runsaan kymmenen metrin korkeista lehtipuustoa ja nuorta kuusikkoa.

Kuva 2. Myrskytuulten harventamaa liito-oravan elinympäristöä Suomenlahdentien jatkeen pohjoispuolelta. Maaliskuu 2017.

Kuva 3. Tiistinkallion metsäalueen keskiosaa. Kuva kevättalvelta 2016.

Kuva 4. Suomenlahdentien jatke on rakennettu vanhan kuusikon läpi. Eteläpuolelle on syntynyt myrskynkaato-aukko. Hiljattain aloitettua metrotyömaan aluetta ympäröi osanssi aita. Helmikuu 2017.

Kuva 5. Vanhan Suomenlahdentien pohjoispuolista liito-orava-aluetta huhtikuussa 2015.

Kuva 6. Suomenlahdentien ja sen eteläpuolella olevan Kalanontien välinen alue on ollut liito-oravan asuttama ainakin vuodesta 2012 alkaen. Kuvan keskellä on haapa, jonka koloja liito-orava on käyttänyt lepopaikkanaan. Maaliskuu 2017.

Kuva 7. Rajakallion kalliomännikköä. Alue ei sovellu liito-oravan elinympäristöksi. Maaliskuu 2017.

2.4 Rajakallio

Rajakallio on karua kalliomaastoa, jota luonnehtivat avokalliot ja matalia mäntyjä ja koivuja kasvavat alueet (kuva 7). Liito-oravan vaatimukset paremmin täyttävää varttunutta kuusikkoa on pieni kuvio kerrostalokorttelien laiteilla kallioalueen pohjoisreunassa ja lounaisosassa.

2.5 Menetelmät

Liito-oravan esiintyminen alueella tarkistettiin 19.3. (vanhan Suomenlahdentien pohjoispuoli ja Kalastajantien länsipuoli) ja 20.3.2016 (vanhan Suomenlahdentien eteläpuoli ja Rajakallio). Maasto oli molempina päivinä lähes lumeton. Selvityksestä vastasi raportin kirjoittaja.

Maastotyöt tehtiin Sierlan ym. (2004) ohjeiden mukaisesti. Koko alue kierrettiin mahdollisimman tarkoin ja liito-oravan jätöksiä etsittiin yli kymmenmetristen haapojen sekä isojen kuusten, tervaleppien, raitojen ja kolopuiden tyviltä. Liito-oravan käyttämien puiden sijainti määritettiin GPS-paikantimella. Liito-oravalle sopivat kolot ja risupesät sekä puulaji, puun läpimitta ja muut myöhempää paikallistamista helpottavat tiedot merkittiin muistiin. Huomattava osa liito-oravan jätöksistä oli selvitysaikaan tummanruskeita, mikä vaikeutti jätösten huomaamista varsinkin kuusten tyviltä neulaskarikkeen joukosta. Joitakin liito-oravan käyttämiä puita saattoi tämän vuoksi jäädä huomaamatta. Pesäpuiksi tulkittiin kolopuut ja pöntöt, joiden alta löytyi liito-oravan papanoita.

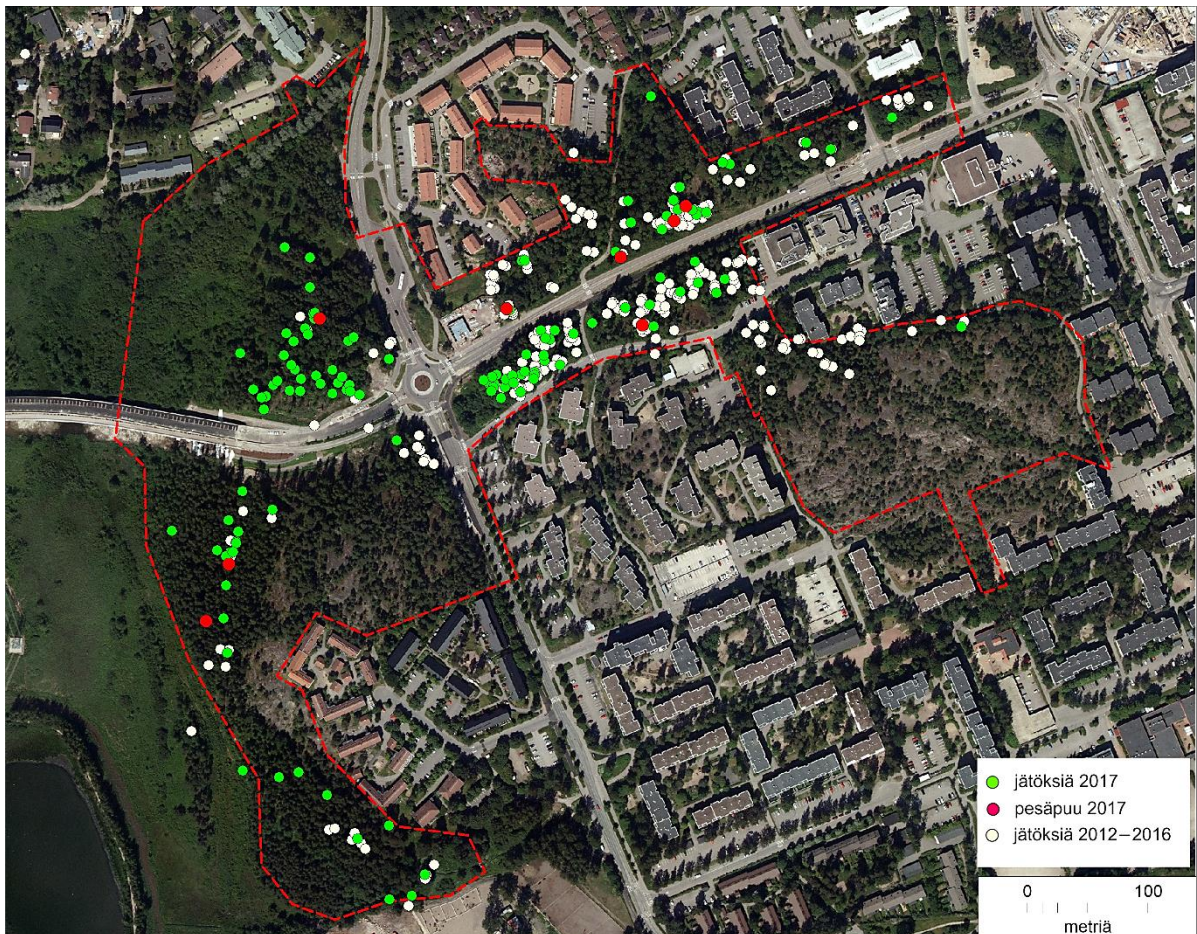
Maastotyöt kattoivat myös Tiistinkallion metsän eteläosan, joka ei kuulunut alkuperäiseen toimeksiantoon. Koko metsäalueen mukaan ottaminen helpotti liito-oravan elinympäristön arviointia. Löytötiedot on toimitettu Espoon ympäristökeskukseen ja siirretty kaupungin liito-oravatietokantaan. Käytettävissä olivat lisäksi alueella aiemmin tehdyt liito-oravahavainnot, jotka ovat vuosilta 2012–2016 (Espoon ympäristökeskus 2017).

3 LIITO-ORAVAN ESIINTYMINEN ALUEELLA

Liito-oravan jätöksiä löytyi kaikilta selvitysalueen osa-alueilta paitsi Rajakalliolta. Suomenlahdentien vanha liito-orava-alue oli edelleen asuttuna. Jätöksiä näkyi aiemmista vuosista poiketen runsaasti myös Kalastajantien länsipuolella (kuva 8), jossa todettiin kaksi uutta liito-oravan elinpiiriä.

3.1 Suomenlahdentien pohjoispuoli

Suomenlahdentien pohjoispuolelta löytyi liito-oravan jätöksiä kaikkiaan 36 puun tyveltä (kuva 8). Jätöksiä löytyi eniten metsäalueen eteläosasta, jossa on myrskytuulten harventamaa kuusisekametsää. Jätöksiä oli runsaasti myös pohjoisempana haapoja ja koivuja kasvavalla entisellä niityllä. Alueen pohjoisimman osan puusto on yksipuolista koivikkoa. Koivikkoalueelta jätöksiä ei löytynyt.

Kuva 8. Liito-oravan jätösten löytöpaikat ja liito-oravan käyttämät pesäpuut Suomenlahdentien alueella. Vanhat, tiealueelle merkityt löydöt on tehty ennen Suomenlahdentien jatkeen rakentamista.

Liito-oravan esiintyminen poikkesi täysin aiemmista vuosista, jolloin jätöksiä on löytynyt niukasti ja vain alueen kaakkoisosasta. Esimerkiksi keväällä 2016 papanoita näkyi vain kahden puun tyvellä. Jätösten runsaus ja eri-ikäisyys (osa vanhoja ja kuivuneita, osa tuoreita ja keltaisia) viittaavat siihen, että alue on ollut liito-oravan käytössä koko talven. Liito-oravan pesäpuuna oli vanhan sarkaojan varressa kasvava haapa, jossa on käpytikan kolo. Muita liito-oravalle sopivia kolopuita ei todettu. Pesäpaikka (kuva raportin kannessa) on liito-oravalle epätyypillinen, sillä suoja tarjovat kuuset puuttuvat paikalta kokonaan.

3.2 Tiistinkallion alue

Tiistinkallion metsäalueella näkyi liito-oravan papanoita pitkin talvea (kirjoittajan omat havainnot). Helmikuussa jätöksiä oli erityisen runsaasti metsän pohjoispäässä, jossa on pieni, haapoja kasvava alue. Jätöksiä oli myös paikalle kaksi vuotta sitten ripustetun pöntön alla ja niukemmin metsäalueen länsireunassa toisen pöntön luona (kuva 8).

Maaliskuisella käynnillä tilanne oli lähes ennallaan: papanoita oli runsaasti pohjoisempana olevan pöntön alla ja pöntön lähiympäristössä. Eteläisempi pönttö ei

näyttänyt enää olevan liito-oravan käytössä. Metsäalueen eteläosasta jätöksiä löytyi usean kuusen ja muutaman tervalepän tyveltä. Liito-oravan käyttämiä puita varmistui yhteensä 26.

Havainnot osoittivat liito-oravan eläneen paikalla koko talven. Liito-orava ei ollut häiriintynyt metsäalueen luoteiskulmaan perustetusta metrokuilun työmaasta, sillä pesäpuu sijaitsee vain parinkymmen metrin päässä kuilulle johtavasta työmaatiestä, jonka kohdalta puusto oli kaadettu syksyllä 2016. Liito-orava oli liikkunut myös työmaatien ja Suomenlahdentien väliin jäävässä pikku metsikössä. Tiistinkallion metsäalueen eteläosasta ei ole löydetty liito-oravalle sopivia kolopuita.

Liito-oravan pesäpaikka varmistui Tiistinkallion metsästä ensimmäisen kerran. Alueelta on useana aikaisempana vuonna löydetty liito-oravan jätöksiä. Jätöslöytöjen vähyyden vuoksi vaikutelmaksi on kuitenkin jäänyt, että muualta tullut liito-orava on vierailut alueella.

3.3 Vanhan Suomenlahdentien varsi

Liito-oravan esiintymiskuva Suomenlahdentien varrella oli entisenlainen. Vanhojen pesäkolojen (itäisin ja läntisin punainen piste kuvassa 8) alla näkyi papanoita jo vuodenvaihteessa (kirjoittajan omat havainnot). Maaliskuisilla inventointikäyneillä papanoita löytyi kadun pohjoispuolelta 24 ja eteläpuolella 39 puun tyveltä. Kadun pohjoispuolelta paljastui kaksi muutakin liito-oravan käyttämää kolopuuta.

Suomenlahdentien eteläpuolen jätöslöydöt keskittyivät metsäalueen länsiosaan, jossa liito-oravan oli ruokaillut lepissä, radoissa ja vähissä tarjolla olevissa haavoissa. Papanoita oli aikaisempien vuosien tavoin runsaasti myös kadun varressa kasvavan kookkaan haavan luona; liito-orava käyttänee suurta haapaa loikka-puuna ylittäessään Suomenlahdentien, jonka pohjoispuolella pesäpuu sijaitsee.

Idempänä jätöksiä löytyi sieltä täältä kookkaimpien kuusien tyviltä. Kalaonntien varressa on kaksi kolohaapaa. Niistä toinen oli liito-oravan käytössä, mutta jätöksiä näkyi pesäkolon alla vasta maaliskuussa (tammi- ja helmikuisilla tarkistuskäyneillä ei).

3.4 Rajakallio

Rajakallion alueelta papanoita löytyi vain yhden kuusen alta (kuva 8). Maaliskuussa 2016 jätöksiä oli metsäalueen pohjoisreunassa runsaasti. Rajakallion alueelta ei ole löydetty liito-oravalle sopivaa pesäpuuta. Alue kuulunee samaan esiintymään Suomenlahdentien liito-oravaesiintymän kanssa.

Rajakallion lounaisosassa on pieni, kerrostalojen pihamaihin rajautuva kuusikko. Sieltä jätöksiä ei ole kertaakaan löydetty.

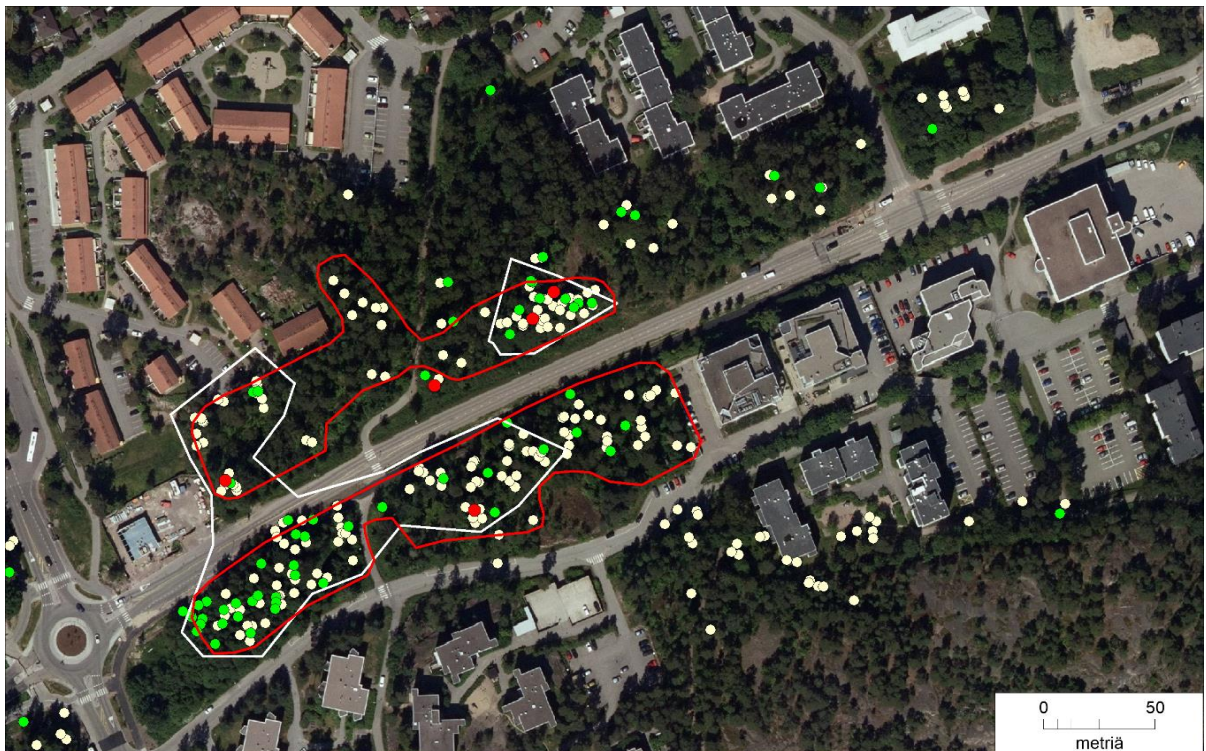
Kuva 9. Liito-oravan uudet ydinalueet Suomenlahdentien varrella ilmake- ja karttapohjalla. Kummallakaan alueella ei ole aiemmin todettu liito-oravan pesäpaikkaa. Ilmakevan päälle on merkitty valkoisin nuolin liito-oravalle parhaiten kadun ylittämiseen sopivat kohdat.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

Liito-orava on runsastunut Suomenlahdentien ympäristössä. Aiempina vuosina jätöslöydöt ovat keskittyneet vanhan Suomenlahdentien alueelle. Kalastajantien länsipuolelta on löytynyt liito-oravan jätöksiä vain niukasti. Muualta tulleiden liito-oravien on oletettu liikkuneen ja ruokailleen alueella. Kevään 2017 havaintojen perusteella alueella on kaksi liito-oravan elinympäristöä, joihin liito-orava on kotiutunut kevään 2016 jälkeen. Kuvaan 9 on rajattu liito-oravaesiintymien ydinalueet Espoossa käytetyn mallin mukaan. Ydinalueiden pinta-alat ovat 1,2 hehtaaria (pohjoisempi) ja 0,96 hehtaaria (eteläisempi). Molemmat käsittävät liito-oravan pesäpuun ja sen lähiympäristössä olevan ruokailuun sopivan metsäalueen, johon liito-oravan jätöslöydöt keskittyivät.

Ydinalueet kattavat vain osan liito-oravan tarvitsemasta elinpiiristä. Säilymisen edellytyksenä on ydinalueen pysyminen yhtenäisenä, puuston käsittelyltä pidättäytyminen sekä liito-oravan tarvitsemien kulkuyhteyksien turvaaminen. Tärkeimmiksi arvoidut elinalueiden väliset kulkuyhteydet on merkitty nuolin kuvaan 9. Kulkuyhteyksiä on tarkasteltu myös Kalastajantietä käsittelevässä liito-oravaselvityksessä (Lammi 2016).

Liito-oravan esiintyminen vanhan Suomenlahdentien ympäristössä on säilynyt ennallaan. Talvisten papanalöytöjen perusteella alueella todennäköisesti asusti kaksi liito-oravaa. Toinen niistä piti pesäpaikkanaan läntisintä ja toinen itäisintä kolohaapaa. Samat puut ovat olleet liito-oravan käytössä aikaisempinakin vuosina.

Kuva 10. Liito-oravan ydinaluerajaukset vanhan Suomenlahdentien varrella: valkoisella Rambollin (2014) ja punaisella Lammin (2015) tekemä raja. Punaiset pisteet ovat liito-oravan keväällä 2017 käyttämiä kolopuita, vihreät pisteet jätöslöytöjä keväällä 2017 ja vaaleankeltaiset pisteet aiempien vuosien jätöslöytöjä.

Suomenlahdentien ympäristöön on rajattu Etelä-Espoon liito-oravien ja maankäytön yhteensovittamisraportissa (Ramboll 2014) kaksiosainen liito-oravan ydinalue, jonka pinta-ala on katualue mukaan lukien 1,1 hehtaaria (valkoinen raja-alue kuvassa 10). Myöhemmät havainnot ovat osoittaneet liito-oravan liikkuvan säännöllisesti huomattavasti laajemmalla alueella. Vuoden 2015 havaintojen perusteella alueelle on laadittu myös laajempi ydinaluerajaus (1,5 ha; Lammi 2015), joka kattaa yhtenäisen, liito-oravalle parhaiten sopivan metsäalueen tien molemmilta puolilta. Kevään 2017 havainnot puoltavat laajemman rajauksen säilyttämistä: Kadunvarresta suppeamman rajauksen välimaastosta paljastui uusi liito-oravan pesäpuu. Laajempi raja-alue turvaisi myös liito-oravan liikkumisen Suomenlahdentien pohjoispuolella tiedossa olevien pesäpaikkojen välillä.

5 LÄHDEVITTEET

- Espoon kaupungin ympäristökeskus 2015: Luontotietojärjestelmän liito-oravahavainnot. Julkaisematon aineisto, tammikuu 2017.
- Lammi, E. 2015: Suomenlahdentien ympäristön liito-oravaselvitys. – Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 25.8.2015. 10 s.
- Lammi, E. 2016: Kalastajantien liito-oravaselvitys. – Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 14.11.2016.
- Ramboll 2014: Selvitys liito-oravien ja maankäytön suunnittelun yhteensovituksesta Espoonlahden ja Matinkylän alueella. Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen julkaisu 5/2014.
- Sierla, L., Lammi, E., Mannila, J. & Nironen, M. 2004: Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa. Suomen ympäristö 742:1–113.